
УДК 821.162.1+821.161.2]-3.09 : 316.346.2

Magdalena Kowalec-Protasiewicz

Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy

Warszawa

POLSKA I UKRAIŃSKA WSPÓŁCZESNA PROZA FEMINISTYCZNA

Artykuł jest analizą prozy wybranych autorek z Polski i Ukrainy. Jego celem jest wskazanie na czym polega feministyczność tych tekstów oraz pokazanie, że wybrane autorki poruszają podobne tematy.

Słowa kluczowe: *feminizm, proza współczesna, literatura ukraińska, literatura polska*

Ковалець-Протасевич Магдалена. Польська і українська сучасна феміністична проза.

У статті здійснено аналіз вибраних прозових творів польських і українських письменниць. Мета дослідження – показати, у чому полягає феміністичність цих текстів, та зазначити подібність порушуваних жінками тем.

Ключові слова: *фемінізм, сучасна проза, українська література, польська література*

Kowalec-Protasiewicz Magdalena. Polish and Ukrainian contemporary feminist prose.

This article is an analysis of selected prose of Polish and Ukrainian authors. The purpose is to indicate what the feminism means in these texts.

Keywords: *feminism, contemporary prose, Ukrainian literature, Polish literature*

Pytanie czym jest feministyczna proza kobieca pojawia się zarówno w literaturoznawstwie ukraińskim, jak i polskim. Odpowiedzi na pytanie o wyróżniki kobiecej prozy próbowano dać m. in. wymieniając główne tematy poruszane przez pisarki. I tak Ewa Kraskowska [«Kilka uwag na temat powieści kobiecej»] wśród takich tematów wymienia autobiografizm, ciało, rodzinę, seksualność. Kobiece pisanie według feministek jest wyrazem buntu wobec ograniczających stereotypów społecznych oraz poszukiwaniem kobiecej tożsamości. Feministki francuskie szczególną uwagę zwracały na poszukiwanie specyficznego, kobiecego języka, który miałby

się różnić od pisarstwa mężczyzn. Dla potrzeb tego artykułu przyjmuję, że do feministycznej prozy kobiecej zaliczyć należy te utwory, które wyróżniać się będą podejmowaną tematyką: poszukiwanie kobiecej tożsamości oraz tradycji, cielesność, wątki autobiograficzne, język, relacje między kobietami. Bohaterki feministycznej prozy kobiecej będą się wyróżniać: lepszym rozumieniem własnej kobiecej tożsamości i świadomością własnego ciała oraz seksualności.

W swoim artykule chciałabym przybliżyć twórczość dwóch polskich pisarek Krystyny Kofty oraz Sylwii Chutnik oraz trzech pisarek ukraińskich Tani Malarczuk, Natali Śniadanko oraz Ireny Karpy. Moim celem nie jest dogłębna analiza tego, czym jest feminizm w wydaniu polskim i ukraińskim, ale pokazanie, że autorki poruszają w swoich utworach podobne tematy oraz wskazanie najbardziej interesujących aspektów prozy każdej z nich.

Ważną wspólną cechą ukraińskich i polskich badań feministycznych jest porównywanie dwóch przełomów wieków. Odwołania do przełomu XIX i XX wieku znajdują się w pracach dotyczących twórczości Łesi Ukrainki oraz Olgi Kobyłańskiej. Ukraińska krytyka feministyczna mocno podkreśla powiązania z modernizmem, w polskich badaniach nawiązań tych jest mniej, ale także się pojawiają. Polskie badaczki odwoływały się do takich autorek jak Narcyza Żmichowska, Eliza Orzeszkowa, Irena Krzywicka. Natomiast badaczki ukraińskie do twórczości m. in. Natali Kobryńskiej i Kobyłańskiej oraz do wydanego w 1889 roku almanachu «Перший вінок» do którego weszły utwory Oleny Pczyłky, Łesi Ukrainki, Dniprowej Czajki, Ludmiły Stareckiej i innych.

Ogromny wpływ na młode ukraińskie pisarki miała książka Oksany Zabuzko «Badania terenowe nad ukraińskim seksem». Wpływ «Badania terenowych» oraz dyskusji z książką tą związanych na rozwój literatury polegał przede wszystkim na przetarciu szlaku dla nowego rodzaju kobiecej literatury. W Polsce trudno jednoznacznie wskazać książkę, która spełniałaby podobną rolę jak «Badania terenowe». Być może przyczyną jest to, że głosy feministyczne były liczne [Manuela Gretkowska, Izabela Filipiak, Olga Tokarczuk] i zaczęły się rozlegać znacznie wcześniej niż w Ukrainie. Książkowy debiut Kofty miał miejsce w 1978 roku, a więc wcześniej niż urodziła się większość z pozostałych autorek.

Pierwszym tematem wspólnym dla ukraińskiej i polskiej prozy feministycznej są wątki autobiograficzne. Kraskowska w artykule «Kilka

uwag na temat powieści kobiecej» wskazuje autobiografizm jako jeden z ważniejszych wyróżników pisarstwa kobiecego. «Uderzająca większość powieści kobiecych ma narrację pierwszoosobową; można nawet powiedzieć, że to reguła, od której bywają wyjątki. (...) Często można ustalić, iż dzieje bohaterki mniej lub bardziej pokrywają się z doświadczeniem własnym autorki» [11, s. 241]. Wątki autobiograficzne pojawiają się przede wszystkim w utworach Karpy. Jej bohaterki mają te same zawody co ona, urodziły się tego samego dnia, czasem noszą nieznacznie zmienione imię czy nazwisko autorki. W przypadku Kofty na wątki autobiograficzne natrafiamy w «Fauście». Bogna jest pisarką i tak jak Kofta miała raka piersi. Chutnik natomiast sięga do swoich doświadczeń i wiedzy licencjonowanej przewodniczki warszawskiej.

Istotnym elementem prozy feministycznej jest zmiana sposobu pisania o macierzyństwie i relacjach matka – córka. Patriarchalny model rodziny zostaje zakwestionowany. Kobieta nie chce już być reprezentantką swego rodu, ale chce realizować swoje potrzeby. Bohaterki prozy Karpy nie uważają by macierzyństwo było ich celem życiowym, dają sobie prawo do bycia bezdzietnymi i niezamężnymi. Również relacje matka – córka są niezwykle skomplikowane na przykład we «Фройд би плакав» – matka dba tylko o zewnętrzne oznaki, o wygląd córki i jej reputację, krytykuje, ocenia, wymaga i nie akceptuje wyborów. Malarczuk opisuje relacje matka – córka w dwojaki sposób. W jednym z opowiadań ze zbioru «Говорити» pisze o matce – opiekunce, matce – ostoji. Natomiast w «Ендшпіль для Лізи» córka mówi o matce: «Gdyby mogła, ubrałaby mnie w kaftan bezpieczeństwa i przywiązała moje nogi do łóżka, żeby tylko móc mnie absolutnie kontrolować» [18, s. 113]. Seksualność dorastającej córki przeraża matkę, gdyż świadczy o jej przemijaniu. «Historia mojej seksualności, to historia maminego bólu» [18, s. 114], pisze Malarczuk i nie można tu nie zauważyć podobieństwa z pracami Lucy Irigaray, która w «Ciało w ciało z matką» zauważa, że za każdą historią stawania się kobietą, ukryta jest historia przemijającej kobiecości matki. O związku matka – córka opowiada też w «Fauście» Kofta. Fausta miała na tyle trudne relacje z matką biologiczną, że nie chce jej znać. Jednocześnie szuka matki zastępczej: «A jednak Fausta tęskniła za matką; nie mogła, czy nie chciała, tęsknić za swoją, tęsknota dotyczyła więc cudzej, czyli mojej matki» [10, s. 348]. Poszukiwanie matki jest istotne, gdyż «piękna Helena» była nie tylko matką Fausty, ale i siostrą. Fausta Matki jako takiej nie ma, ma matko-siostrę.

Podobny motyw jest także w książce «Ciało niczyje» tej autorki. Matka Jutty jest zaborcza, a jednocześnie uzależniona od swojej matki, tak naprawdę nigdy nie dorasta, podobnie więc jak w «Fauście» jest to matka nieobecna, bo nie będąca w stanie wychować dziecka na odpowiedzialną osobę. Matką próbuje też być Czarna Mańka z książki Chutnik, która urodziła «trochę jakby dziecko». Czarna Mańka zostaje matką w swojej własnej wyobraźni, jej macierzyństwo bierze się z bólu, z rozpaczony po tym jak jej życie rozsypało się z jej własnej winy a trochę dlatego, że wychowywała się w ponurym miejscu, z którego nie potrafiła uciec. Wątek skazania na określony los ze względu na miejsce urodzenia jest zresztą obecny we wszystkich utworach tej autorki.

Feministyczność analizowanej prozy przejawia się także w nacisku jaki kładą autorki na ciało i cielesność. Kobieta, według feministek, nie rozumie swojego ciała, bo wychowanie ją od niego odcina. Rację miały feministki radykalne twierdząc, że ciało jest dla kobiet przyczyną alienacji od samych siebie. Kobiety dbają o wygląd zewnętrzny ze względu na kogoś lub na coś. Ciało jest dla nich środkiem do osiągnięcia celu. Dla bohaterki prozy Karpy ekstremalne doświadczenia cielesne są często jedynym sposobem na zweryfikowanie własnego istnienia. Autorka ta szczególnie nacisk kładzie na sferę seksualną, jej bohaterki są otwarte, nie znają tabu, jednak ich podejście do seksualności oraz język jakiego używa Karpa można określić jako męskie i zwulgaryzowane. W utworach Malarczuk ciało bardzo często przedstawiane jest jako coś obcego: «Wańka jakoś bardzo nagle odeszła i nie zostawiła swojego ciała» [19, s. 86]. Bohaterki Malarczuk mają poczucie braku jedności ciała, jest ono dla nich obciążeniem, którego jednak można się pozbyć. Śniadanko nie opisuje kobiecych przeżyć, nie próbuje zmierzyć się z niepewnością wobec swojego ciała, brak jest otwartego pisania o seksualności i kobiecej cielesności. Jedyny temat powiązany z seksualnością to utrata cnoty z humorem opisywana w «Kolekcji namiętności» i z rezerwą w «Чебрець в молоці». Ekstremalne doświadczenie ciała pokazuje Chutnik w «Kieszonkowym atlasie kobiet». Czarna Mańka okalecza się, gdy chce przywrócić wspomnienia o szczęśliwych chwilach z dzieciństwa lub gdy zatracą się w odrętwieniu alkoholowym tak, że traci kontakt z rzeczywistością: «Tarcie, mocne tarcie o mur to jedyny sposób, żeby się Maria obudziła» [2, s. 35-36]. Obsesję na punkcie ciała ma Fausta tytułowa bohaterka książki Kofty. Z ciałem związane są jej plany po śmierci męża. Fausta za wszelką cenę chce zachować

młodość fizyczną, gdyż tylko w ten sposób, według niej, będzie możliwe ponowne przeżycie młodości, której została pozbawiona przez matkę i męża. Jej pragnienie jest tak silne, że nie zawahała się przed oddaniem się w ręce diabła, którego w powieści symbolizuje Mefista – demoniczna właścicielka kliniki estetycznej. Również Jutta z powieści «Ciało niczyje» ma obsesję na punkcie swojego ciała i zachowania młodości. Dopiero ciężka choroba «leczy» ją z tej obsesji, dopiero kiedy niemal umiera jest w stanie odciąć się od dbania o wygląd zewnętrzny.

Analizowane utwory duży nacisk kładą na relacje między kobietami oraz poszukiwanie kobiecej tradycji. W powieściach Śniadanko bohaterki mają silny związek ze swoimi babciami. Babcie są ostoją, autorytetem i stanowią pomost między tradycyjnym i nowoczesnym sposobem życia. W przypadku bohaterki «Чебрець в молоці» babcia swoim życiem udowadnia, że można żyć inaczej niż w sposób tradycyjnie przypisany kobietom, ale z drugiej strony wnuczkę od tej «inności» odgradza, nie chce opowiadać o swoich doświadczeniach wojennych. Również postać cioci Amalii z powieści «Гербарій коханців» jest przykładem innego modelu kobiecości. O samej cioci Amalii wiadomo niewiele, chodzi o brak wiedzy na temat jej przekonań, ideałów, światopoglądu i marzeń. To, że Irynie brakuje tego typu informacji, może świadczyć o jeszcze nieuświadomianej potrzebie posiadania kobiecej tradycji. Kobietom, jak pisały feministki francuskie, brakuje kobiecej tożsamości, która opierałaby się na doświadczeniach wcześniejszych pokoleń. Podobnie feministki psychoanalityczne podkreślały, że ze względu na brak tradycji kobieta pisząca za każdym razem musi sama sobie tworzyć język wyrażania kobiecego doświadczenia. W przypadku bohaterek Śniadanko ta tęsknota za modelem niezależnej kobiecości przejawia się w silnych związkach z babciami oraz dzięki takim postaciom jak ciocia Amalia. Relacje między kobietami w prozie Kofty są bardzo intensywne. W «Fauście» opisuje autorka przyjaźń Fausty i Bogny. Kobiety wzajemnie się wspierają, pomagają sobie w trudnych sytuacjach. Jednak ich przyjaźń wydaje się nierówna. Bogna jako pisarka w pewnym sensie wykorzystuje Faustę - czyni ją bohaterką swojej powieści «Wiedziałam, że trafiła mi się ważna postać, główna bohaterka, żadna tam statystka z drugiego planu» [10, s. 61]. Dociekliwość Bogny doprowadza do spotkania Fausty i jej matek: pięknej Heleny, matki Hildegardy i samej Bogny, jednak dla nieprzytomnej Fausty nie ma to żadnego znaczenia, wydaje się raczej, że potrzeba tego spotkania wynikała z pisarskiej pasji

Bogny, która koniecznie chciała mieć spektakularne zakończenie swojej powieści. W «Ciele niczym» przyjaźń dwóch ciężko doświadczonych przez los kobiet – Jutty oraz matki Judyth doprowadziła do zasadniczych zmian w życiu każdej z nich. Judyth mogła spokojnie umrzeć, pogodzona z losem i szczęśliwa, zaś Juttat zmieniła swoje nastawienie do bogactwa i urody. Bardzo znaczące jest, że silna relacja z inną kobietą staje się dla Jutty możliwa dopiero po śmierci męża. U Kofty związku między kobietami są bardzo silne i mają na nie pozytywny wpływ. Iwasiów zauważa, że w książce «Chwała Czarownicom» «Kofta próbowała opowiedzieć dzieje kobiety także jako mitologię – historię zbiorowego fantazmatu kobiecości, czarownicy – tym sposobem szukając tożsamości grupowej, płciowej, i na tej podstawie budując tożsamość indywidualną» [6, s. 55]. Wydaje mi się, że kolejne wcielenia o których opowiada Bogna Wagner – bohaterka tej powieści – to tworzenie kobiecej tradycji, która ze względu na «męskość» historii pisanej, umyka kolejnym pokoleniom kobiet. W «Cwaniarach» Chutnik przedstawia silne relacje między kobietami, które łączy wspólna sprawa i podobne poglądy. Wszystkie wymierzają sprawiedliwość na własną rękę – przede wszystkim mężczyznom. Celina tak wyjaśnia dlaczego ich celem są mężczyźni: «Za wszystko, co macie w głowach, za wszystko, co chcielibyście z nami zrobić, i jeszcze za to, że jesteście» [4, s. 51]. Bronka, Celina, Halina oraz Stefa przyjaźnią się, ich relacja skupia się głównie wokół wspólnej sprawy, ale troszczą się o siebie, pomagają po kryjomu, akceptują decyzje nawet wtedy, gdy się z nimi nie zgadzają, na przykład gdy Bronka postanawia popełnić samobójstwo. Można też odnieść wrażenie, że ich przyjaźń jest «przeciwno», łączy je nienawiść wobec mężczyzn.

Również język często wymieniany był jako wyróżnik prozy feministycznej. Szczególną uwagę poświęcały temu zagadnieniu feministki francuskie [écriture feminine]. W «Śmiechu Meduzy» Helene Cixous pisała «Trzeba, by one się wypisały, bo jest to pomysł na nowe, buntownicze pisarstwo, które, w momencie swego wyzwolenia, pozwoli im zerwać z historią, przekształcić ją» [1, s. 158.]. Nowatorstwo językowe szczególnie wyraźne jest u dwóch spośród omawianych autorek Karpy oraz Chutnik. Styl tej drugiej pisarki to zawłaszczanie języka religii i wykorzystywanie go do obrazoburczego opisanie świata, w którym codzienne sprzątanie / krzątanie ma takie samo znaczenia dla zbawienia jak dobre uczynki: «„Święta Bozia z góry zerka jak nam w rękach tańczy ścierka”. (...) Matka Boska Sprzątająca w skupieniu notowała każdy dobry uczynek bogiń do-

mowych» [2, s. 23]. W rozdziale «Łączniczki» Chutnik przekształca modlitwę «Zdrowaś Maryjo»: «Zdrowaś Mario, zemsty pełna/ Wściekłość z tobą/ Błogosławionaś Ty między niewiastami/ I błogosławiony owoc wendety Twojej» [2, s. 102], ta sama modlitwa w «Cwaniarach»: «Zdrowaś cwaniaro, laskiś pełna, dasz radę. Błogosławionaś ty między samochodami, między tramwajami, a siła twojej pięści jest wielka» [4, s. 46]. Oprócz tego język, którego używa Chutnik to gra ze składnią [To moje jest, rozumie się?!], słowotwórstwo [patomatka, paniopan] oraz język potoczny [czochrać]. Jeśli chodzi o styl Karpy to jedną z cech wyróżniających są wtrącenia w językach obcych. Najczęściej są to słowa / zdania po angielsku lub rosyjsku, ale zdarzają się po francusku, niemiecku czy po polsku. W większości książek język rosyjski to pojedyncze słowa lub zdania, które nigdy nie są tłumaczone. Najwięcej zapożyczeń pochodzi z języka angielskiego. Są to zarówno pojedyncze słowa i zdania wtrącone w ukraińską narrację, jak i dłuższe wypowiedzi. Cechą charakterystyczną stylu tej autorki są powiązania między jej poszczególnymi powieściami, a czasem między powieścią i pozaliteracką twórczością. Bardzo charakterystyczna jest też nienormatywna leksyka, także w przekleństwach Karpa jest wielojęzyczna, używa pochodzących z ukraińskiego гівно, сука, z polskiego: холера, курва czy angielskiego: fuck, cunt.

W przypadku polskich autorek, a czego nie ma u pisarek ukraińskich, szczególnie ważne miejsce zajmuje religia. Imiona bohaterek u Kofty mają znaczenie religijne [Bogusława, Fausta], u Chutnik w jej debiutanckiej powieści bohaterki każdego rozdziału noszą to samo biblijne imię Maria. Oprócz tego ważne miejsce w prozie Chutnik, jak już wspomniałam, zajmuje język – czasem imitujący modlitwę. W prozie Kofty religia jest elementem składowym konstrukcji bohaterek. Religijność Fausty nie pozwala jej odejść od męża, a antyreligijność Bogny sprawia że jest wzorem silnej i niezależnej kobiety. W powieści «Chwała czarownicom» Kofty dużą rolę odgrywa chrześcijaństwo, dlatego też opowieść o Jezusie z jednego z wcielen Bogny jest niezwykle ważna. Odkłamanie fundamentów religii jest jednym z elementów konstruowania bohaterki, Kofta dąży do przywrócenia kobiecie należnego jej miejsca, jako równej mężczyźnie we wszystkich dziedzinach życia, a więc także w religii.

Na zakończenie chciałabym wskazać na najbardziej interesujące elementy prozy każdej ze wspomnianych wyżej autorek. Jeśli chodzi o Śniadanko to chciałabym wspomnieć o jej podejściu do feminizmu. W

«Kolekcji namiętności» Śniadanko ustami swoich bohaterów ironicznie wypowiada się na ten temat. Przykładem może być rozmowa między Olesią i jej niemieckim narzeczonym Hermanem, którego bardzo dziwi, że wykształcona, obyta w świecie, młoda dziewczyna może nie być feministką. Herman traktuje równouprawnienie jako coś oczywistego, a wynika to ze sposobu w jaki został wychowany. Odpowiedzi dlaczego feminizm w środowisku, w którym wychowała się Olesia nie jest popularny, udziela Śniadanko w opowiadaniu «Сезонний розпродаж блондинок». W opowiadaniu tym autorka w zabawny sposób podejmuje dyskusję z feminizmem i nawoływaniem do emancypacji kobiet. Tytułowa wyprzedaż blondynek ma miejsce w jednym ze sklepów z żonami. Sklepy te mają być sposobem na przewyciężenie problemu rozwodów i nieszczęśliwych małżeństw. Spełniają dawną rolę swatki. Kobiety w stworzonym przez Śniadanko świecie cieszyło zdjęcie z nich odpowiedzialności za wybór partnera. Autorka dyskutuje przekonanie feministek o konieczności wyemancypowania się kobiet. Co z tego, że kobiety będą świadome siebie, doskonale wykształcone, jeśli mężczyźni się nie zmienią i nadal będą z kobietami postępować tak, jak jeszcze kilkadziesiąt lat temu.

W twórczości Malarczuk szczególnie istotny wydaje mi się zbiór opowiadań «Звірослов», w którym autorka prezentuje bogactwo typów kobiecych, coś podobnego robi Chutnik w «Kieszonkowym atlasie kobiet». W opowiadaniu «Thysania agippa (метелик)» Malarczuk opowiada o życiu zwykłej kobiety, która mimo nieudanego małżeństwa nadal wierzy, że spotka odpowiedniego mężczyznę. Żanna pomaga potrzebującym i potrafi zrezygnować z długo wyczekiwanej miłości na rzecz innej kobiety. Takie zachowanie zasługuje na nagrodę i Żanna otrzymuje ją od samego Boga. Żanna w oczach mężczyzn reprezentuje dwie skrajności. Dla byłego męża jest prostytutką, a dla alkoholików, którym pomaga – aniołem. Malarczuk gra z konwencjonalnymi sposobami przedstawiania kobiety, jako świętej i nierządnicy, pokazuje, że oba te przedstawienia tkwią w każdej kobiecie.

Ważną cechą tekstów Karpy jest odwracanie tradycyjnego postrzeżenia męskie – żeńskie. Autorka bawi się stereotypami, pisząc o mężczyznach w sposób dotychczas zarezerwowany dla kobiet i podkreślając umowność konwencji dotyczących płci. Karpa nie tylko zmienia sposób mówienia o mężczyznach, ale wyjmuje z kontekstu psychoanalitycznego słowo kobieta i zastępuje słowem mężczyzna. Odwrócenie

sposobu mówienia, zwrócenie uwagi na umowność kategorii, wskazanie, że nie ma żadnych podstaw do dyskryminacji kobiet, że łatwo jest wyobrazić sobie odwrotne urządzenie świata, wszystko to jest powodem, że «Freud by płakał».

Książka «Chwała czarownicom» Kofty zbudowana jest w oparciu o poglądy feministyczne. Bogna jest silna, nie boi się swojej seksualności [«suczy popęd»], realizuje swój plan na życie, jest twarda, konsekwentna i świadoma własnej wyjątkowości. Całe życie Bogny jest niesamowite, od momentu jej znalezienia przez rodziców, poprzez morderstwo, którego dokonała jako sześciolatka by pomścić gwałt na przyjaciółce, po jej pamięć o poprzednich wcieleniach. Na szczególną uwagę zasługuje zwłaszcza wcielenie czwarte. Jest to historia Kunni z Bambergu, która jest czarownicą i spłonęła na stosie. Figura czarownicy, wiemy jest niezwykle istotna w rozważaniach feministycznych i z tego powodu warto byłoby przyrzeć się tej książce bliżej, ale nie jest to celem mojego artykułu. Kofta bardzo obrazowo opisuje proces stawania się czarownicą, Kunni ma do tego predyspozycje – jej matka potrafiła leczyć, sama Kunni w dzieciństwie potrafiła porozumiewać się z wilkami, «Biegała pośród wilków z łatwością dotrzymując im tempa» [9, s. 21]. Kunni umiera na stosie, a jej ostatnie słowa to «Chwała czarownicom». Poszczególne książki Kofty są powiązane między sobą. bardzo często bohaterki mają te same imiona. W jej twórczości bardzo wyraźny jest rys feministyczny, nie tylko jeśli chodzi o konstrukcję postaci, ale również o tematy, które autorka porusza. Można powiedzieć, że jej utwory są dojrzałymi, feministycznymi powieściami. Kofta doskonale wie czym jest brak równouprawnienia między płciami oraz jak można mu przeciwdziałać. Temat ten porusza w «Gdyby zamilkły kobiety». Książka ta nie była analizowana w tym artykule, gdyż nie jest to literatura piękna, lecz analiza sytuacji kobiet z wykorzystaniem literatury i filmu.

W prozie Chutnik warta wyróżnienia jest figura Małej Dziewczynki. Po raz pierwszy pojawia się jako jedenastoletnia Marysia Kozak w «Kieszonkowym atlasie kobiet», a potem jako dorosła kobieta w «Cwaniarach». Mała Dziewczynka nie zgadza się na świat jaki zastała, jej celem jest zniszczenie, ale nie ma planu co powinno powstać na jego gruzach. Nie stoi za nią żadna tradycja i nie wie jeszcze, co ma powstać w zamian: «Dziewczynki muszą radzić sobie same. (...) Skąd wiedzieć, jak grać swoją rolę?» [2, s. 188]. Mała Dziewczynka kiedy doznaje rozczarowania w

geście sprzeciwu, podpala bazar. Marysia nie chce żyć tak, jak inne dziewczynki, dusi się w roli, którą przygotowało dla niej społeczeństwo. Dorosłe Małe Dziewczynki w «Cwaniarach» chcą wprowadzić swoją wizję sprawiedliwości przy pomocy siły. Jak mówi sama autorka celem bohaterki tej książki jest zemsta na facetach, zemsta oznaczająca fizyczne zniszczenie. Cwaniary są silnymi kobietami, które biorą wymierzanie sprawiedliwości we własne ręce, bo wiedzą, że nikt inny nie jest w stanie zapewnić im bezpieczeństwa. Czyniąc bohaterkami swojej debiutanckiej powieści takie postaci jak Czarna Mańka, Maria Wachelberska, Marian oraz Marysia Kozak, Chutnik oddaje głos kobietom, które dotychczas milczały. Oprócz nich przedstawia rozbudowaną typologię kobiet, są u niej: Królowe, Bazarówki, Królowe Biznesu. W rozdziale drugim: Madonna Parapetowa, Kobieta Nieżywa, Wdowa Cmentarna, Pani Zgniła. Cechą charakterystyczną prozy Chutnik jest nawiązywanie do historii Polski i Warszawy. Mimo że pisze ona w sposób ironiczny, w jej prozie daje się zauważyć dumę z bycia Polką. Nie jest to jednak duma z przeszłości, lecz próba budowania nowej tożsamości kobiet. Chutnik dopomina się o przywrócenie należnego miejsca historii kobiet w czasie drugiej wojny światowej, wątek ten jest obecny w «Dzidzi» oraz w «Cwaniarach».

Współczesna ukraińska i polska proza feministyczna mają ze sobą wiele wspólnego, przede wszystkim w warstwie tematycznej oraz sferze języka. Wydaje się jednak, że proza polskich autorek jest bardziej dojrzała, jeśli weźmie się pod uwagę stopień oswojenia z poglądami feministycznymi. Wskazuje na to sposób konstrukcji postaci ich prozy. Zarówno bohaterki Kofty jak i Chutnik doskonale zdają sobie sprawę z przyczyn swoich działań, mają świadomość nierównego traktowania kobiet i mężczyzn i się temu sprzeciwiają.

LITERATURA:

1. Cixous H. Śmiech Meduzy / tłum. A. Nasiłkowskiej / Helene Cixous // Ciało i tekst. Feminizm w literaturoznawstwie - antologia szkiców / red. A. Nasiłowska. - Warszawa: IBL, 2001. - 290 s.
2. Chutnik S. Kieszonkowy atlas kobiet / Sylwia Chutnik. - Kraków: Korporacja Ha!art, 2008. - 229 s.
3. Chutnik S. Dzidzia / Sylwia Chutnik. - Warszawa: Świat książki, 2009. - 170 s.
4. Chutnik S. Cwaniary / Sylwia Chutnik. - Warszawa: Świat książki, 2012. - 237 s.

5. Irigaray L. Ciało w ciało z matką / tłum. Agata Araszkiwicz / Lucy Irigaray. – Kraków: eFKA, 2000. – 24 s.
6. Iwasiów I. Osoba w dyskursie feministycznym / Inga Iwasiów // Teksty Drugie. – 1999. – №1/2. – s. 49–65.
7. Kofta K. Ciało niczyje / Krystyna Kofta. – Warszawa: Polska Oficyna Wydawnicza BGW, 1993. – 241 s.
8. Kofta K. Gdyby zamilkły kobiety / Krystyna Kofta. – Warszawa: Polski Dom Wydawniczy, 1994. – 264 s.
9. Kofta K. Chwała czarownicom / Krystyna Kofta. – Warszawa: WAB, 2005. – 288 s.
10. Kofta K. Fausta / Krystyna Kofta. – Warszawa: W.A.B., 2010. – 416 s.
11. Kraskowska E. Kilka uwag na temat powieści kobiecej / Ewa Kraskowska // Ciało i tekst. Feminizm w literaturoznawstwie – antologia szkiców / red. A. Nasiłkowska. – Warszawa, 2001. – s. 235–249.
12. Śniadanko N. Kolekcja namiętności, czyli przygody młodej Ukrainki / tłum. R. Rusnak, K. Kotyńska / Natalia Śniadanko. – Wołowiec: Czarne, 2004. – 290 s.
13. Zabużko O. Badania terenowe nad ukraińskim seksem / tłum. Katarzyna Kotyńska / Oksana Zabużko. – Warszawa: W.A.B, 2003. – 202 s.
14. Карпа І. 50 хвилин трави (коли помре твоя краса) / Ірена Карпа. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2007. – 238 с.
15. Карпа І. Фройд би плакав / Ірена Карпа. – Київ: Фоліо, 2007. – 238 с.
16. Карпа І. Довбо і зло / Ірена Карпа. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2008. – 238 с.
17. Карпа І. Супермаркет самотності / Ірена Карпа. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 268 с.
18. Малярчук Т. Ендшпіль Адольфо або Троянда для Лізи / Таня Малярчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 158 с.
19. Малярчук Т. Говорити / Таня Малярчук. – Харків: Фоліо, 2007. – 186 с.
20. Малярчук Т. Звірослов / Таня Малярчук. – Харків: Фоліо, 2009. – 280 с.
21. Сняданко Н. Сезонний розпродаж блондинок / Наталка Сняданко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 157 с. 21.
22. Сняданко Н. Чебрець у молоці / Наталка Сняданко. – Харків: Фоліо, 2008. – 218 с.
23. Сняданко Н. Гербарій коханців / Наталка Сняданко. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2011. – 269 с.